

Povinná tělesná příprava jako hlavní součást služební tělovýchovy prováděné v rezortu ministerstva obrany v komplexu různých opatření doznává radikálních změn. Od roku 1999 se tato příprava po „nekonečně“ dlouhé absenci stala i jasně formulovanou zákonnou povinností (§ 29 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR). Tělesná výkonnost a s ní spojené potřebné pohybové dovednosti a návyky ale jako samozřejmý atribut „výbavy“ hlavně vojáka z povolání (dále jen vojáka), zůstávaly po dlouhá léta – před i porevoluční – na okraji zájmů. Ne tak odborných orgánů, jako vojáků samých, včetně značné části velitelů. Pravda, pokud nehrozila prověrka nadřízených.

Vláda ČR schválila 13. listopadu 2002 pro vojáky velmi důležitý a významem převratný dokument – své usnesení č. 1140 – Koncepti výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace sil České republiky. V reakci na tento vládní akt vydal 18. prosince 2002 ministr obrany ČR mj. několik rozkazů, mezi nimi i jeden (č. 53/2002), který svým obsahem i možnými dopady znamenal převrat v tělesné přípravě vojáků. „Díky“ rychlému sledu událostí nebyl příliš zdařilým dokumentem, a tak pod vlivem několika dalších okolností – změny ve finančních zdrojích rezortu, změna ministra, Koncepte výstavby profesionální Armády... přepracovaná na změněný zdrojový rámec aj. – byl zrušen. Přesto byl jedním z impulzů pro konec benevolence k těm vojákům, kteří stále zůstávají naladěni na vlnu „jednou za rok to nějak vydržím“ a myslí tím výroční přezkoušení své tělesné výkonnosti.

Jedna z podstatných součástí připravenosti vojsk – tělesná výkonnost a pohybové dovednosti – se spolu s novými pravidly ocitají pod tlakem a kontrola v této oblasti služebních činností bude výrazně důraznější než kdykoliv dříve. Fyzická zdatnost, resp. její nedílná složka zabezpečovaná prostředky služební tělovýchovy – tělesná výkonnost, dostává význam sice trochu staronový, ale věřme, že tentokrát se očekávaný výsledek dostaví.

Dosavadní vývoj

Nespokojenost s úrovní tělesné výkonnosti vojáků z období před rokem 1989 se snažily řešit armádní tělovýchovné orgány bezprostředně po změně politických poměrů v zemi. Prvním zdařilým krokem byla Opatření ke zkvalitnění řízení a zlepšení současného stavu tělesné výchovy a sportu v Čs. armádě vydaná formou rozkazu ministra obrany (RMO) č. 50 v roce 1990 spolu se Směrnicemi NMO pro sociální a humanitární věci k jeho realizaci, zveřejněnými v Nařízení náčelníka GŠ AČR (NNGŠ) č. 16/1991. **Výsledkem bylo zavedení povinného výročního přezkoušení, na jehož základě bylo možné při neplnění výkonnostních norem postihovat vojáky i finančně.** Šlo o tzv. negativní stimulaci, protože vyvolávala obavu ze ztráty části osobního příplatku. Hnacím motorem pro prokázání úrovně tělesných výkonů tedy převážně nebylo vojákovo přesvědčení, osobní aktivní přístup a zájem o změnu dosavadního denního režimu a životního stylu.

Nutno říci, že tato stimulace byla účinná jako všechno, co se týká osobních peněz. I když v neosobní diskuzi nikdo potřebu kvalitní tělesné připravenosti vojáků nepochybně, snaha

příspěť k akceschopnosti armády vlivem lepší tělesné výkonnosti byla jejich značnou částí pochopena jako vnucená činnost. Pocit příkoří ale netrval dlouho, životnost tohoto opatření bohužel měla „jepičí život“, brzký konec přišel se změnou zákonných norem pro platové náležitosti vojáků.

Další období příliš zlepšení nepřineslo. Ani Směrnice 1. NMO pro organizaci a řízení tělesné výchovy v AČR, vydaná jako příloha v NNGŠ č. 5/1993, která po rozdělení státu nahradila předchozí NNGŠ č. 16/1991. Tato směrnice byla zpracovaná velmi zodpovědně. Jako normativ plně pokryla potřeby výcviku v podmínkách nové AČR. A přes bouřlivý vývoj i zvraty v transformaci armády byla dostatečně funkční. Postupně klesající efekt však nebyl dán nekvalitou interního normativního aktu (INA), ale jeho nedostatečným respektováním a chápáním v praxi. Pasáž kontroly a hodnocení výsledků tělesné výkonnosti a připravenosti vojáků vyšla ze závěrů grantu MO, řešeného s podporou vědecko-pedagogické základny Fakulty tělesné výchovy a sportu UK v Praze, jako disertační práce na vojenském oboru při této fakultě. Pro vytvoření nových, vědecky ověřených výkonnostních norem a standardizace disciplín bylo testováno ještě v roce 1992 ve všech věkových skupinách celkem 3672 vojáků (z toho 511 žen) od 30 vojenských útvarů (z toho 3 největších vojenských škol: VA v Brně, VVŠ PV ve Vyškově a VVTŠ v Liptovském Mikuláši). Výsledky získané tímto způsobem byly následně srovnávány s údaji o evropské populaci. Tak velký soubor „pokusných“ osob pro seriózní vědecký výzkum tělovýchovné problematiky se v naší armádě už sotva kdy podaří získat. Tato práce nastavila přezkušování velmi solidně (některé menší nedostatky se týkaly organizace a nesouvisely s vlastním testováním a stanovenými limity).

Organizační nepřesnosti však umožnily to, že se začalo významné procento lidí výročnímu přezkoušení úspěšně vyhýbat a tyto snahy se projevují dodnes. Obecně známé „české přístupy a vynalézavost“ v obcházení, zdůvodňování, výjimkách aj. prostě zafungovaly i v armádě. Přesto výroční přezkoušení postupně zakotvilo jako neoddiskutovatelná povinnost v myslích většiny vojáků. Vžilo se ale způsobem, který se postupně přestával krýt s původním záměrem.

Hlavním smyslem zavedení povinného výročního přezkoušení bylo získat možnost pravidelného a standardizovaného testování základní úrovně tělesných schopností a výkonnosti jednotlivců s tím, že si z něho vojáci logicky vyvodí potřebu systematické přípravy, přijmou ji za svou a budou ji tedy i fakticky provádět.

To by přineslo efekt v růstu tělesné výkonnosti (u starších v udržování její optimální úrovně) a posílení celkové zdatnosti pravidelným tréninkem vojáků. To by umožnilo bez rizika poškození zdraví výcvik a plnění bojových úkolů. Nový trend byl nezbytný a výroční přezkoušení prvním krokem k nápravě. Že by totiž v době vzniku této formy přezkoušení byli bez rozdílu všichni vojáci schopni po tělesné stránce svým povinnostem dostát, většina zasvěcených lidí nevěřila.

Dobře míněná idea, mj. také že po vzoru profesionálů jiných armád (nejen v NATO) se osobní tělesná příprava stane dobrovolně, iniciativně a pravidelně vykonávanou činností, která se kromě běžných kontrol efektivity výcviku projeví celoarmádně jednou za rok splněním předepsaných základních testů, vzala bohužel poměrně rychle za své. Představa, že tato každoroční povinnost přiměje vojáky ke změně denního pohybového režimu, zdravému životnímu stylu a s tím spojenou dobrou tělesnou výkonností, se nenaplnila. Účinně trénovat většina osob nezačala a potřebnou tělesnou výkonnost nezískávala. Jenže bez pravidelné přípravy mohou být i základní limity pro hodně vojáků problémem. Proto se stalo výroční přezkoušení často „strašákem“, kterého je třeba jednou za rok překonat. Ale nic víc!

Po více či méně úspěšném překonání tohoto ročního „vrcholu“ většinou bez ohledu na dosažené výsledky a převážně i bez následků pro další službu si mnoho osob naordinovalo další rok jako tělocviku prostý. Jednoduše „free time, freie Zeit, свободное время ...“ – to podle „světovosti“ interpreta. Není ale třeba žádného cizího jazyka, v AČR zdomácněl vlastní, slangový pojem. Jak jinak nazvat velmi často vyslovované „...a zase na rok havaj ...“, při odchodu přezkušovaných ze stadionu.

Povinnost podrobit se přezkoušení tělesné výkonnosti jako součásti povinné tělesné přípravy tak vlastně působila opačně, přesně proti smyslu služební tělovýchovy, protože absentovala pravidelnost a přiměřenost přípravy. A hlavně proto, že přepínání organismu v tréninku na poslední chvíli ohrožuje u slabších jedinců zdraví! Většina běžně vzdělaných lidí ví, že zařazení přiměřených, pokud možno pravidelně prováděných pohybových aktivit do režimu života, prokazatelně a bezrizikově tělesnou výkonnost a celkový zdravotní stav posiluje. Tento fakt však ne každý voják přijímá natolik, aby se jím sám řídil. Přesto, že má možnost zdokonalovat se nejen zdarma, ale navíc v době, kterou má dobře zaplacenou. Není dost doceněno či bráno na vědomí ani to, že úroveň tělesné zdatnosti ovlivňuje nejen službu, ale i soukromý život s prokázaným vlivem na zdravotní stav.

Velkému počtu vojáků nestálo výroční přezkoušení za pravidelnou přípravu a bylo tak do značné míry podceňováno.

Že ale nemělo být ani přeceňováno, nepochopila nejen většina vojáků včetně velitelů. Bohužel i řada vojenských tělocvikářů se na tomto faktu „podepsala“ tím, že jeho správnou roli ve služebních povinnostech vojáka nevysvětlovala a chybné představy nekorigovala. Výroční přezkoušení se stalo něčím jako tělovýchovným cílem – „vrcholem“ roku. **Bez ohledu na to, že jeho úloha měla a stále má spočívat především v důkazu, že daný jedinec je z hlediska tělesné výkonnosti schopen a neztratil předpoklady být vojákem.**

Jinými slovy řečeno a bez jakýchkoliv dalších podtextů myšleno – může být po tělesné stránce dále cvičen! Výroční přezkoušení nemělo a ani nemůže vypovídat nic o rozdílech v zařazení a náročnosti služby podle jednotlivých funkcí, odbornosti nebo dokonce o úrovni profesionality vojáka!

Přesto mu mnoho funkcionářů tuto funkci stále přisuzuje včetně faktu, že v tomto pokřiveném významu bylo zařazeno i do každoročního periodického hodnocení profesionálních kvalit vojáka (vyhláška MO č. 262/1999 sb.). Tam se mu však letošní úpravou dostává smysluplnějšího pojetí a významu.

Stále není dost těch, kteří si dostatečně uvědomují a řídí se tím, že odlišnosti nároků na skutečnou profesionalitu vždy byly a stále jsou řešeny v programech výcviku druhů vojsk. Včetně tělesné přípravy, kde získávání potřebných pohybových dovedností a tělesné výkonnosti je dlouhodobější záležitostí efektivity výcviku v základní nebo speciální tělesné přípravě – ne pouhého splnění norem výročního přezkoušení. Úspěchy (i neúspěchy) se následně zhodnocují v komplexních tématech odborného výcviku, která se cvičí už pod taktickým námětem.

Snahy po řešení

Důsledky nepochopení role výročního přezkoušení se pokusil částečně odstranit náčelník tělovýchovy AČR už v roce 1996, když vydal ve Věstníku MO č. 23 upravené výkonnostní normy pro jednotky. V rámci tohoto aktu vycházejícího z předpokládaných nároků na tělesnou přípra-

venost, došlo se souhlasem NGŠ AČR k jakémusi „otypování“ útvarů do tří skupin (A, B a C). **Šlo mj. o pokus upozornit i na normy a disciplíny, které především a se všemi důsledky mají být prostředkem pro ověřování tělesné výkonnosti vojáků ve vazbě na profesní zařazení, s předpokladem snížení nelogicky dominujícího významu výročního přezkoušení.** Přes dobrý záměr však ani toto opatření velký vliv na pochopení reálné role obou druhů prověřování nemělo.

Praxe nedocenila jednoduchost hodnocení, možnost srovnání jednotek a útvarů na základní výkonnostní úrovni podle potřeby i celostátně, včetně přijatelné administrativní zátěže, takže došlo ke změně. Novela už uvedené Směrnice 1. NMO ... v roce 2000 ale efekt v podobě aktivního osobního přístupu vojáků nepřinesla, a navíc se příliš nezdařila ani po odborné stránce. Byla sice iniciována řešením vědeckého úkolu ve VA v Brně, ale jeho vytyčený cíl ani posléze výstup bohužel praxe nepotvrdila.

Nejenže se touto změnou zvýšily administrativní nároky, ale paradoxně a hlavně – výroční přezkoušení slevilo z nároků až na úroveň, kdy tělesné zatížení při plnění požadovaných výkonů přestávalo podporovat asi nejdůležitější aspekt celkové tělesné připravenosti, tj. aerobní zdatnost organismu (převážně vytrvalostní s adekvátní a efektivní spotřebou kyslíku, posilující srdeční a dýchací soustavu), čímž rezignovalo i na zdravotní význam tělesného tréninku.

Od novelizace se slibovalo také zvýšení motivace soutěžením v bodových ziscích, ale ani to se ve větší míře spolehlivě neprokázalo. Soutěžili především ti, kteří to vlastně ani nepotřebovali. Pokrok ale rozhodně byl v tom, že se ve všech testech stanovily povinné minimální výkony (bohužel na příliš nízké úrovni). Do té doby bylo možné některou disciplínu vědomě „odbyť“ nebo v ní šetřit síly a úmyslně ji „splnit“ na nevyhovující hodnocení a vše „dohnat“ v jiném testu. Novela však pomohla v tom, že přezkušované donutila absolvovat všechny disciplíny s povinným, alespoň minimálním výkonem. I tak ovšem snížené nároky působily stále stejně, tj. tak, že převažovala snaha odvést v náročném testu vytrvalosti jen povinné minimum a bodový deficit vyrovnat v silovém testu, po jehož ukončení není únava tak nepříjemná a zotavování je rychlejší. Novela neřešila ani vleklou se problém už zmíněného pomyslného a především zbytečného tělovýchovného vrcholu roku. Ten problém však nesledovala.

K benevolentně nastaveným požadavkům a ještě možnostem v nich „chytračit“, **přistoupilo i myšlení mnoha velitelů**, kteří ve své působnosti umožnili beze zbytku těchto šancí i zneužívat. Tím, že dopustili vysoké procento absentérů. Ne těch, kteří nesplnili předepsané limity, ale těch, kteří se přezkoušení zcela vyhýbali. Těch, s nimiž přes opakovaná onemocnění neřešili zdravotní přezkumy či personální opatření včetně těch, jimž přezkoušení opakovaně promíjeli. Že takový postup není v zájmu armády pro ně nebylo důležité, protože „blížíší košile než kabát“ a útvaru – viděno pokřivenou optikou – takové chování 1x ročně „pomáhalo“. Samozřejmě, že takový názor může být i konfliktní, **ale pohybuje-li se počet nepřezkoušených trvale mezi 15 až téměř 20 procenty se stoupajícím trendem, jiné vysvětlení se nenabízí a rozhodně jde o varující číslo.**

Jistěže tento cejch nepatří paušálně všem velitelům a kromě druhého přezkoušení v roce 2003 jsou výsledky uváděné v následující tabulce ve vztahu k vojákům zkráceni zahrnutím i občanských zaměstnanců (OZ). Ti ale paradoxně vojákům hodnocení s vysokou pravděpodobností vylepšovali. Jak jinak chápat fakt, že po vyřazení OZ z povinné tělesné přípravy a výročního přezkoušení, je procento nepřezkoušených vůbec nejvyšší. Hovořit při těchto číslech o dobré připravenosti vojáků by nebylo moc přesvědčivé.

Pro ilustraci a doklad, že nově formulovat kontrolu a hodnocení tělesné přípravy bylo nutné, je k dispozici sumář celoarmádních výsledků dosažených při výročním přezkoušení z let 2000–2003, tj. hodnocení výkonnosti podle novely k NNGŠ č. 5/1993 z roku 2000 (viz **tab.**).

Ukazatel		2000	2001	2002	1/2003	2/2003	Poznámka
1.	celkový počet	26.241	26.407	25.840	18.685	15.233	--
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
2.	přezkoušeno	22.313	21.685	21.372	15.252	12.287	--
		85,0 %	82,1 %	82,7 %	81,6 %	80,7 %	
3.	splnilo	21.333	20.437	20.371	14.232	11.706	z počtů v ukazateli 2
		95,6 %	94,2 %	95,3 %	93,4 %	95,3 %	
4.	výtečných	7.024	7.099	7.181	4.983	4.643	
		31,5 %	32,7 %	33,6 %	32,7 %	37,8 %	
5.	dobrých	7.481	7.116	7.071	4.704	3.703	
		33,5 %	32,8 %	33,1 %	30,8 %	30,1 %	
6.	vyhovělo	6.828	6.222	6.119	4.551	3.360	
		30,6 %	28,7 %	28,6 %	29,8 %	27,3 %	
7.	nevyhovělo	980	1.248	1.001	1.014	581	
		4,4 %	5,8 %	4,7 %	6,7 %	4,7 %	
8.	nemocných	3.054	3.019	2.934	1.700	1.196	z počtů v ukazateli 1
		11,6 %	11,5 %	11,4 %	9,1 %	7,9 %	
9.	prominuto	437	1.010	1.125	1.177	1.088	
		1,7 %	3,8 %	4,3 %	6,3 %	7,1 %	
10.	neomluveno	437	693	409	556	662	ukazatelé 8 + 9 + 10
		1,7 %	2,6 %	1,6 %	3,0 %	4,3 %	
11.	nepřezkoušeno	3.928	4.722	4.468	3.433	2.946	
		15,0 %	17,9 %	17,3 %	18,4 %	19,3 %	

Tab.: Souhrnné výsledky jednotlivců při výročním přezkoušení z let 2000–2003

Z údajů vyplývá, že tvrzení (Přivětivý 2002) o výrazném odklonu rozložení jednotlivých hodnocení od grafického vyjádření Gaussova zákona normálního rozdělení pravděpodobnosti, je pravdivé. Tato respektovaná a užívaná norma modifikovaná pro čtyřstupňové hodnocení a při reálném nastavení limitů, udává poměr cca 16 % výtečných : 34 % dobrých : 34 % vyhovujících : 16 % nevyhovujících. To za předpokladu objektivního měření výkonů i jejich statistického zpracování. Srovnání faktických, naměřených údajů sumarizovaných v **tab. a grafu 1** vůči Gaussově křivce (**graf 2**) dává přesvědčivý důkaz, že posun ve smyslu zřetelného snížení nároků objektivně existuje.

Záměrné umístění obou grafů bezprostředně za sebou názorně ilustruje odklon skutečnosti doložené výsledky z let 2000–2003, od normálního rozdělení četnosti jednotlivých hodnocení (graf 2). Čísla v grafu 2 uvádějí počet procent, která by měla být dosahována při správném nastavení požadavků v jednotlivých hodnoceních. Příslušný číselný symbol se vztahuje vždy k úseku křivky, do kterého patří všichni ti, kteří se svým výkonem při výročním přezkoušení zařadí do příslušné skupiny hodnocených. Tyto úseky jsou počítány zleva od nuly, počínaje výtečným hodnocením.

Mohl by se vyskytnout argument, že převaha výsledků s výtečným hodnocením je dána tím, že vojáci jsou specifickou skupinou s vyšší trénovaností i výkonností. To je v současné době ale jen těžko obhajitelné nehledě na to, že je-li hodnocení nastaveno správně, zákon platí v každém uskupení. Vyšší trénovanost všech vojáků nelze bez důkazů odpovědně uvádět třeba jen proto,

že se opakuje každoročně velký a možno říci rostoucí počet nepřezkoušených. Část je osvobozena z důvodu trvalého snížení zdravotní klasifikace, ale mnoho je krátkodobých onemocnění.

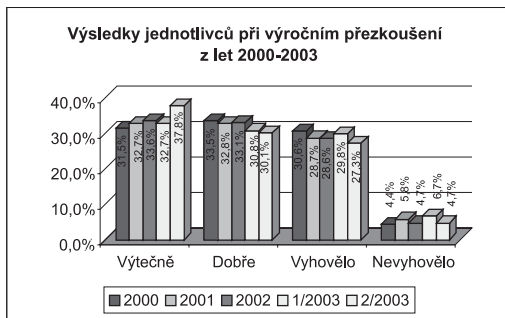
Kdo se občas pohybuje v prostředí a atmosféře přezkušování, bude téměř jistě inklinovat k názoru, že krátkodobá onemocnění jsou nápadně často jen účelová. Onemocnění však mírně ubývá, z tabulky je mezi léty 2000 až 2003 patrný pokles cca 1,5x, zato ostatních případů mnohem více přibývá (v případech promínutí jde o nárůst cca 4,2x, neomluvených případů je o cca 2,8x více)! O důvodech lze jen spekulovat (seriozní údaje nejsou k dispozici), ale může jít o důslednější práci lékařů, kteří méně slyší na stesky simulantů.

V důsledku toho ale neroste počet přezkoušených, nýbrž narůstá počet v dalších dvou kategoriích. Obě mají plně v rukou velitelé, kteří – pokud je tato spekulace správná – dobrou práci rozhodně neodvádějí. Nikdo jiný než oni nemá kompetenci přezkoušení prominout a nikdo jiný než velitelé také nemůže dosáhnout zvratu. Nechávat bez povšimnutí neomluvené případy nemají právo dokonce ani oni a znovu, nikdo jiný než oni nemůže stav změnit! **V AČR jsou to celkem troj- i čtyřciferná čísla a jde rozhodně o varující situaci.**

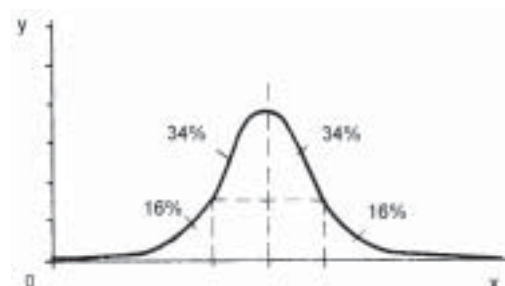
Náčelník vojenské tělovýchovy reagoval na situaci (po ověření sporného efektu uvedené úpravy Směrnice 1. NMO ... v NNGŠ č. 5/1993) systémově a koncepčně – uložil přípravu nového předpisu s perspektivou vydání v roce 2003. Ten měl reagovat na nové poznatky teorie i praxe, přehodnotit všechny dosavadní INA vydané od r. 1989 a 1993 jež v rychlém vývoji zastarávají, převzít jen ustanovení odpovídající profesionalizaci AČR a samozřejmě i trend celkové reformy ozbrojených sil. Ostatní zrušit.

Nezdařený a následně zrušený RMO č. 53/2002 a úkoly v něm stanovené však vydání nového předpisu pozastavily a odsunuly. Během platnosti a účinnosti tohoto RMO se díky mnohým polemikám ujasnily ve velitelské i tělovýchovně-odborné části AČR další problémy, včetně např. potřeby uvést požadavky tělovýchovy i do souladu s již zmíněnou vyhláškou M0 č. 262/1999 Sb. A tak byl po odborné stránce rozkaz přece jen i částečně pozitivním impulzem v procesu ozdravování přístupu ke služební tělovýchově a vlastně také podporou už vydaného úkolu náčelníka vojenské tělovýchovy o novém předpise.

Současně se zrušením RMO č. 53/2002 byl Kancelář M0 vydán úkol dokončit předpis s původním termínem do 30. 6. 2004, který byl později ve vazbě na zrušení vojenské základní služby spolu se sladěním účinnosti s novelou vyhlášky M0 č. 262/1999 Sb., posunut na 1. 1. 2005. Nový předpis by měl řešit během let zjišťované nedostatky a reálným způsobem aplikovat do praxe některé pozitivní aspekty, iniciované (vzdor jiným nedostatkům) zrušením RMO.

Graf 1

Graf 2: Zjednodušené vyznačení normálního rozdělení pravděpodobnosti ve vztahu ke Gaussově křivce

Co ukládal a způsobil tolik diskutovaný RMO č. 53/2002

V prvních dnech po vyhlášení způsobil dá se říci „poprask“. S přibývajícím časem přišlo racionálnější uvažování o možnostech jeho plnění. Z pohledu odborného řízení vojenské tělovýchovy šlo o nečekané (na tvorbě rozkazu se oddělení tělesné výchovy na GŠ nepodílelo ani konzultačně), ale svým způsobem vítané překvapení. Z hlediska velitelů, personálních a finančních orgánů i všech dalších vojáků díky své razanci a nekompromisnosti přinesl zřejmě deziluzi v dosavadním (často kampaňovitým a krátkodobě účelovým) přístupu k tělovýchově. Realizace jeho tělovýchovné části (rozkaz měl i pasáže finanční a personální) ale vyvolávala mnohdy značné organizační problémy. Nejen doma, poprvé bylo pamatováno i na naše zahraniční pracoviště (stálá i dočasná). Nekompromisně se totiž vyžadoval trénink v rozsahu minimálně jedné hodiny denně, což – přes nesporný význam tělovýchovy – způsobovalo ve spojení s ostatními úkoly výrazně nevyváženou situaci.

Rozkaz byl sice směřován do odborné, tělovýchovné oblasti, ale „stimulační a motivační“ opatření – na způsob osvědčeného efektu citovaného RMO č. 50/1990 – měla především personální a finanční charakter. V souhrnném pojetí však rozkaz nebyl autory reálně nastaven, a to se stalo hlavním důvodem pro už uvedené zrušení. Jedním z úkolů RMO bylo i vydat k tělovýchovné problematice NNGŠ, a to bylo v zadaném termínu (původně k 31. 3. 2003) připraveno včetně úspěšného připomínkování na všech předepsaných úrovních. Zrušení rozkazu bylo důvodem i pro zrušení edice tohoto NNGŠ, současně však znamenalo urychlit práci na novém předpise a aktualizovat již dříve rozpracované části.

Nové podmínky

Vznik nového INA ani termín pro jeho vydání nepředstavoval pro nezávisle a předem zpracovávaný předpis, navíc podpořený i ideově odsouhlaseným (byť nevydaným) NNGŠ, významný odborný problém. Protože ani v opakovaném připomínkovém řízení nebyly vzneseny žádné závažné námitky a ministrem obrany byl předpis schválen, dostává se každý kdo je ve služebním poměru v působnosti Ministerstva obrany do zcela nové situace.

Voják se musí rozhodnout a zvolit buď:

- ❑ přijetí požadavků na příslušnou tělesnou výkonnost a pohybové dovednosti za vlastní a jejich co nejlepší plnění spojené se zdravějším stylem života za osobní prestiž – pak přijde i možnost postupu po kariérovém žebříčku nebo,
- ❑ tlak spojený s personální „brzdou“ (finanční stimuly jsou také možné) – nepostačí-li to, může v krajním případě dojít i na propuštění ze služebního poměru [vazba na §§ 17 odst. 2, a 48 písm. e) zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů].

Nejdůležitější opatření v kontrole a hodnocení tělesné přípravy

Cílem změn v kontrole a hodnocení tělesné přípravy je udržování trvalého přehledu o průběhu a efektivitě tělovýchovného procesu (o úrovni tělesné výkonnosti, zdatnosti a celkové připravenosti jednotlivců a jednotek) během celého výcvikového roku. K plnění tohoto cíle by se mělo přihlížet i při rozhodování o umístění k druhům vojsk a do funkcí.

Přezkušovat se nebudou ti vojáci, kteří budou dočasně neschopní ke službě ze zdravotních důvodů, ti, na které je podán návrh na přezkum zdravotní klasifikace nebo na propuštění

ze zdravotních důvodů, ti, kterým je přerušen služební poměr, a konečně ti, kteří budou po vyhlášení personálního rozkazu v období tří měsíců před propuštěním ze služebního poměru.

Z toho vyplývá mj., že automatickým osvobozením od přezkušování z tělesné přípravy už není snížena zdravotní klasifikace. Nelze ponechat zvýhodňování jedné kategorie vojáků před druhou v podmínkách, kdy ke službě musí být nejen odborně, ale i tělesně schopni všichni.

Nezbytné je navyknout si na **správné rozlišování druhů přezkoušení** a chápat jejich úlohu v systému kontroly a hodnocení tělesné připravenosti. Při zachování výročního přezkoušení jako formy zjišťování základních tělesných předpokladů jednotlivce pro další výcvik, je výrazně posílena role přezkoušení jednotek (profesní přezkoušení), které má nesrovnatelně vyšší vypovídací hodnotu pro posouzení tělesné připravenosti jednotek i útvarů.

Hlavní změny:

a) ve výročním přezkoušení jednotlivců:

- ❑ striktně končí 30. 6. a plní úlohu jen prokázání úrovně základních tělesných schopností;
- ❑ ti, kteří budou hodnoceni „nesplnil(a)“ absolvují za stejných podmínek **další přezkoušení** v měsících září – listopad téhož roku spolu s těmi, kteří se nezúčastnili výročního přezkoušení ze zdravotních či jiných důležitých, např. služebních důvodů;
- ❑ **limity pro splnění se vracejí zpět na úroveň požadavků plněných do roku 2000** a nejde tedy o nově „vymyšlené“ drastické požadavky, nýbrž o návrat k výkonům podporujícím aerobní zdatnost organismu;
- ❑ **počet prověřkových disciplín se zvyšuje (vrací) na tři jako před rokem 2000** (opět budou prověřovány základní pohybové schopnosti – síla, vytrvalost a rychlost v kombinaci s obratností) doplněním standardizovaného člunkového běhu na 4x10m s mírně jiným půdorysem tratě, která na rozdíl od dříve užívaného motorického testu 10x10m méně namáhá pohybový aparát;
- ❑ **běh na 12 minut se** z organizačních důvodů zaměňuje **za běh na 2000 m**, požadované limity jsou v nárocích na aerobní vytrvalost srovnatelné;
- ❑ přechází se na jen **dva hodnotící stupně – splnil(a) nebo nesplnil(a)** – k ověření bazální úrovně tělesné výkonnosti je každé jiné hodnocení neopodstatněné, a tím jen formální. Ruší se i povinnost převodů výkonů na body, pro vlastní potřebu, např. vedení rekordů apod. je možné jejich využití (v obodovaných testech) ponechat;
- ❑ **pro celkové hodnocení splnil(a) nesmí být žádná z disciplín nesplněna**, což představuje dotažení myšlenky dosud platných povinných, alespoň minimálních výkonnostních limitů, které byly při zavedení pokrokem, přesto však neodstranily možnost kompenzovat v jedné disciplíně slabé či jen minimální výkony ve druhé;
- ❑ **při vykazování výsledků pro nadřízený stupeň** (od útvaru až po MO) budou velitelé vykazovat konkrétní údaje i o nepřezkoušených s odkazem na důvody (s vírou, že to povede k nápravě stavu a ne k podvodům);
- ❑ výsledky výročního přezkoušení se budou i nadále využívat k personálním účelům podle vyhlášky MO č. 262/1999 Sb. v pozměněném, nově platném znění;

b) další opatření:

- ❑ ve 2. pololetí roku se zavádí **povinné přezkoušení jednotek** orientované více na pohybové dovednosti – tzv. profesní přezkoušení (např. šplh, hod granátem, boj zblízka,

překonávání překážek aj.) – vycházející z vojenské odbornosti a služebního zařazení čili lépe vypovídající o vojákově skutečné profesionalitě;

- ❑ další význam povinného přezkoušení jednotek je v tom, že velitelé budou mít reálný přehled o tělesné připravenosti jednotek jako celků a to umožní objektivně **hodnotit tělesnou připravenost jednotek a útvarů za výcvikový rok z reálných údajů**;
- ❑ dosud se hodnocení muselo převážně spokojit jen s výsledky výročního přezkoušení, ale jeho dosavadní vnímání už bylo zmíněno a nahrazovat jím hodnocení jednotek nemá logiku;
- ❑ **profesní přezkoušení mohou velitelé zařazovat i častěji** a podle cvičené tematiky využívat všechny druhy kontrol výcviku, od těch, které ukládají programy výcviku přes tematické až ke komplexním kontrolám;
- ❑ při plánování těchto kontrol se projeví i kreativita velitelů a tělocvikářů, protože nemusí být shodné u jednotlivých útvarů a nemusí být identické ani mezi jednotkami jednoho útvaru – jediný smysl je v získání reálného přehledu o tělesné připravenosti vycházející z **profilu vycvičeného vojáka a jednotky dané odbornosti a taktického předurčení**;
- ❑ i při splnění podmínek obou povinných prověrek musí být **voják schopen prokázat svou tělesnou připravenost** před kontrolním orgánem **kdykoli v roce**, což by mělo být dostatečným impulzem k zařazení pravidelného tréninku do režimu života vojáka;
- ❑ velitelé jednotek, útvarů i nadřízené stupně mají za povinnost znát a **kontrolovat průběžně úroveň tělesné výkonnosti jednotlivců a připravenosti jednotek** v souvislosti se zaměřením vojenské odbornosti, ve smyslu předpisu Všeob-P-35 a NNGŠ č. 22/1998 Věstníku, s tradičními čtyřmi stupni hodnocení všech testovacích disciplín (u jednotek typu A až 18) + důležité a opomíjené prověřování exaktně neměřitelných pohybových dovedností v boji zblízka, vojenském lezení apod. (např. správné provedení a rychlost, bezpečnost, reakce aj.);
- ❑ tam, kde **velitelé** druhů vojsk či útvarů **vytvoří ještě vlastní testy a normy** (např. cvičení na točnici u letectva, zrychlený přesun na 7 km např. u pzpr v Chrudimi aj.), jich může být ještě více a v rámci vysoké profesionality musí být vojáci schopni plnit všechny.

Závěr

Naplnění záměru nového předpisu může zajistit skutečný vzestup tělesné výkonnosti vojáků, rozvoj jejich základních tělesných schopností (síla, vytrvalost, rychlost a obratnost) stejně jako nezbytných pohybových dovedností (plavání, přesuny včetně lyží, boj zblízka, překonávání přírodních i umělých překážek, skoky, pády, šplh, pohyb a práce s lanem, házení aj.). Efekt vyšší výkonnosti získávané pravidelným a správně prováděným tělesným tréninkem se zákonitě pozitivně promítne i do kvality zdravotního stavu vojáků, a tím i celkové fyzické zdatnosti.

Je ovšem nutné počítat s možným až velmi pravděpodobným, zhruba 1 až 2letým propadem výsledků. Záležet bude na rychlosti změn v myšlení a přístupu všech vojáků. **Pokud se tohoto objektivního faktu vedení rezortu nebo AČR „nezalekne“** – neobviní z přechodně špatného stavu velitele nebo tělocvikáře a při dodržení stanovených pravidel vyčká(!) – **musí přijít úspěch.** I v tomto oboru vojenských činností jde o reformu, která pro své obhájení a dosažení výsledků určitý čas potřebuje!

Jde jen o důsledné uplatnění všech stimulačních (pobídkových) možností, pozitivních (vytvoření dobrých podmínek pro služební tělovýchovu, viditelné ocenění úspěšných aj.)

stejně jako negativních (od krátkodobých impulzů v podobě přiměřeného osobního hodnocení po ztížení kariérních postupů apod.). Zareagují-li ale vojáci i velitelé a vedení AČR adekvátně a rychle, může být tato doba kratší, v optimálních případech by ani nastat nemusela.

Také definitivní a nevratné řešení, tj. hrozbu propuštění ze služebního poměru při opakovaném neplnění nároků na osobní tělesnou výkonnost a zdatnost není třeba vidět jen „černě“. Není-li ve hře jen pohodlí nebo neochota na sobě pracovat, dá se hledat řešení i v přeložení na jinou funkci, k jinému útvaru či zařízení s nižšími požadavky na výkonnost a dovednosti (útvary typu A, B a C, školy, úřady aj.). Přes svou důležitost a zařazení tělesné přípravy mezi hlavní výcvikové předměty, nemusí být na všech funkcích prvořadá tělesná připravenost na úrovni např. výsadkáře.

Domnívám se a věřím opodstatněně, že změny v náhledu na tělesnou výkonnost a zdatnost vojáků i připravenost jednotek a útvarů přinášejí dostatek prostoru k tomu, aby vojáci obecně i jejich velitelé mohli v profesionální armádě sami rozhodovat zda, jak a kde chtějí nebo jsou schopni svou službu plnit.

V rámci služební tělovýchovy se tak dává významný prostor k podpoře zabezpečení bojeschopnosti vojenských profesionálů včetně snahy o rozlišení náročnosti služby podle daného systemizovaného místa. Zůstává jen na vojácích samých, jak se v těchto nových podmínkách budou umět a chtít pohybovat.

A na úplný konec jen malý stesk. Je škoda, že při vzniku důležitých právních dokumentů třeba i pro Sbírku zákonů, není dbáno stejným dílem jako na právní čistotu také na odbornou terminologii oblastí, jichž se obsah týká. Nemělo by se stávat, že např. v uváděném a už zrušeném RMO č. 53/2002 nebo platné vyhlášce MO č. 262/1999 Sb., dojde k užití termínu **fyzická zdatnost** ve spojení s přezkoušením vojáků jen dvěma až třemi výkonnostními testy. Velmi obsažný pojem **zdatnost** snížit na označení **výkonu** podaného v minimu disciplín, kterými se testuje jen úroveň tělesných schopností a pohybových dovedností, je přece jen škoda a po odborné stránce nepřípustné. A svádí to i k deformovanému náhledu na skutečnou tělesnou zdatnost vojáků samých i připravenost armády po tělesné stránce jako celku.

Soupis využité bibliografie:

- ČELIKOVSKÝ, S. a kol. *Antropomotorika pro studující tělesnou výchovu*. Praha: SPN 1990, ISBN 80-04-23248-5.
- Fyzická zdatnost vojáka z povolání*, RMO č. 53 z 18. prosince 2002 Věstníku MO, částka 25/2002.
- „Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky.“ *A-report*, zvláštní číslo, MO-AVIS 2002, ISSN 1211-801X.
- „Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec.“ *A-report*, č. 24, MO-AVIS 2003, ISSN 1211-801X.
- KONRÁD, A. „Prověřování tělesné výkonnosti aneb rozumíme Nařízení NGŠ AČR č. 5?“ In *Vojenský profesionál* č. 5. Praha: Magnet-Press 1995, s. 18–19. ISSN 1210-3179.
- PETERA, L. *Hodnocení a ovlivňování tělesné zdatnosti vojáků profesionální Armády České republiky*. Kandidátská disertační práce, Praha: FTVS UK, 1993.
- Postup při služebním hodnocení vojáků z povolání a jeho hlediska*, Vyhláška MO č. 262/1999 Sb.
- PRÍVĚTIVÝ, L. „Ohlédnutí za přezkoušením tělesné výkonnosti vojáků z povolání.“ In *Vojenský profesionál* č. 3. Praha: Magnet-Press 1994, s. 23. ISSN 1210-3179.
- PRÍVĚTIVÝ L. „Výroční přezkoušení tělesné výkonnosti v AČR.“ In *Vojenské rozhledy* č. 3, XI (XLIII). Praha: MO-AVIS 2002, s. 171–177. ISSN 1210-3292.
- Sdělení ředitele LPO MO. *Věstník MO* částka 17, Praha, MO 2003.
- Služební tělesná výchova v působnosti Ministerstva obrany*, nepublikováno, pracovní verze služebního předpisu evid. zn. Všeob-P-..., MO ČR, interní materiál VO UK FTVS Praha 2004.
- Tělesná příprava vojenského profesionála*. Závěrečná zpráva vědeckého úkolu č. 217v05-22, Brno, VA Brno 1997.
- Výsledky výročního přezkoušení vojáků z povolání AČR v letech 2000-2003*, nepublikováno, podklady OdTV OS GŠ AČR a VO UK FTVS Praha.